

Date: 7th March-2026

TIBBIY TA'LIMDA YUQUMLI KASALLIKLAR FANINI KLASTER ASOSIDA
O'QITISH TAJRIBASINING XORIJIY MANBALARDA YORITILISHI

D.Z. Sobirova

“University of business and science” universiteti
o'qituvchisi, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

Jahonda sodir bo'layotgan globallashuv natijasida makon va zamon tushunchalari o'z ahamiyatini yo'qotayotgan bir davrda ta'lim xizmatlari bozori tobora mintaqaviy ahamiyat kasb etib bormoqda. Bugungi kunga kelib bozorni yuqori darajadagi professional ta'lim xizmatlari bilan ta'minlash mintaq miqyosida eng dolzarb masalalardan biriga aylamoqda. Ayni damda butun dunyoda, shu jumladan, O'zbekiston Respublikasida ta'lim kun sayin bozor mexanizmining talab, taklif, raqobat, marketing va boshqa qonuniyatlariga bo'ysunadigan ta'lim xizmatlari sohasiga aylanib ulgurdi. Bu oliy ta'lim tizimidagi, Hususan, pedagogik ta'limda ko'zga tashlanayotgan bir qator muammolarni o'z vaqtida hal qilishni taqozo etadi.

Mamlakatimizda «Uchinchi Rennassans» poydevori qurilayotgan, ta'lim sohasida tub islohotlar amalga oshirilayotgan hamda sohani modernizatsiya qilishga ehtiyoj sezilayotgan bir davrda professional ta'lim tizimini isloh qilish jarayoni murakkab, ko'p o'lchovli jarayon hisoblanadi. Hozirda uzluksiz ta'limning barcha bosqichlarida o'zaro hamkorlik aloqalarni qo'llab-quvvatlash ustuvor ahamiyat kasb etmoqda, boshqacha aytganda, ularning o'zaro integrallashuvi zaruratga aylanmoqda. SHunga monand pedagogik ta'lim – bu butun o'quv (kasbiy tayyorgarlik) davrida o'qituvchi-tarbiyachining kasbiy hamda shaxsiy fazilatlarini shakllantirishni ta'minlaydigan turli bosqich ta'lim muassasalarining birlashishi, integrallashishi sifatida namoyon bo'lmoqda.

Yuqumlik kasalliklar klasterlari yuqori darajada ishlar amalga oshirilmoqda, jumladan: chigit ekiladigan yer maydonlarini oziqlantirish uchun xorijdan (Rossiya, Qozog'iston) fosforli o'g'itlar hamda agrotexnik ishlovlar berish davrida zararkunandalarga qarshi kurashda kimyoviy preperatlar Xitoy, Turkiya, Rossiya, AQSH, Avstraliya, Shvetsiya va boshqa davlatlardan xarid qilinmoqda, chigit ekish uchun Xitoy, AQSH, Turkiya, Fransiya, Germaniya, Shvetsiya davlatlarida ishlab chiqarilgan zamonaviy bo'lgan 6, 8, 10, 12 qatorli xarid qilingan pnevmatik chigit ekish seyalkalarida amalga oshirilmoqda

Klasterli yondashuv asosida “Yuqumli kasalliklar” fanini o'qitish xorijiy ta'lim tizimlarida ham keng qo'llanilmoqda. Klasterli yondashuv o'rganilayotgan fanlarni bir-biriga bog'liq bo'lgan mavzular yoki klasterlarga ajratish orqali talabalarga yaxshiroq tushuncha va ko'nikmalar hosil qilishni maqsad qiladi. Quyida xorijiy tajribalar asosida klasterli yondashuvni “Yuqumli kasalliklar” fanida qanday qo'llanishi haqida ba'zi misollar keltirilgan:

1. *Amerika Qo'shma Shtatlari* - Integrated Medical Curriculum: Ko'plab tibbiyot maktablari, masalan, Harvard Medical School, klasterli yondashuvni qo'llaydi, bunda yuqumli kasalliklar fanini boshqa biologiya va klinik fanga bog'laydilar. Masalan, yuqumli

Date: 7th March-2026

kasalliklar va immunologiya mavzularini integratsiya qilib, talabalar kasalliklarni va ularning immun javoblarini yaxshiroq tushunadilar.

- Problem-Based Learning (PBL): Tibbiyot maktablarida PBL usuli qo'llaniladi, bunda talabalar real klinik holatlar asosida o'rganishadi. Yuqumli kasalliklar, mikrobiologiya va farmakologiya mavzulari klasterlarga ajratilib, talabalar real vaziyatlarda o'rganishadi.

2. **Yevropa** - Germaniya: Germaniyaning ko'plab tibbiyot universitetlarida klasterli yondashuv qo'llanadi, masalan, Frankfurt University Medical School'da. Bu yerda yuqumli kasalliklar, epidemiologiya, va klinik tadqiqotlarni integratsiya qilib o'rgatadilar. O'qitish jarayonida ko'plab interaktiv metodlar va amaliy mashg'ulotlardan foydalaniladi.

3 **Britaniya**: London Universitetining tibbiyot fakultetida (UCL) yuqumli kasalliklar va epidemiologiya mavzularini integratsiya qilgan ta'lim dasturlari mavjud. Talabalar kasalliklar epidemiologiyasini, tashxisini va davolash usullarini bir butun sifatida o'rganadilar.

4. **Avstraliya** - University of Melbourne: Avstraliyaning Melbourne universiteti, tibbiyot talabalari uchun klasterli yondashuvni amalga oshiradi, bunda yuqumli kasalliklar, mikrobiologiya, va klinik amaliyotlar integratsiya qilinadi. Darslar interaktiv, simulyatsiya va real holatlar asosida o'tkaziladi, bu esa talabalar uchun amaliy tajriba yaratadi.

5. **Kanada**- University of Toronto: Toronto universitetida tibbiyot dasturlari klasterli yondashuvni qo'llaydi. Yuqumli kasalliklar, patogenetika va klinik tajriba birgalikda o'rganiladi. Talabalar kasalliklar bilan bog'liq masalalarni yechish uchun muammoli holatlar va guruh ishlari orqali o'rganadilar.

6. **Janubiy Koreya** Seoul National University: Seul Milliy Universitetida klasterli yondashuv orqali yuqumli kasalliklar fanini o'rgatish usuli qo'llaniladi. Bu yerdagi ta'lim dasturlarida yuqumli kasalliklar, epidemiologiya, va klinik tavsiflar birlashtiriladi, shuningdek, amaliy mashg'ulotlar va simulyatsiyalar orqali o'rgatish amalga oshiriladi. Bu tajribalar klasterli yondashuvni ta'lim jarayonida qanday samarali qo'llash mumkinligini ko'rsatadi. Ular talabalar uchun yanada ko'proq amaliy tajriba, integratsiyalashgan bilimlar va yaxshiroq tushuncha hosil qilish imkoniyatini yaratadi.

Myunxen tibbiyot universiteti shu konsepsiya asosida qator hududdosh maktablarni yagona bir tarmoqqa birlashtirgan edi, bu tizim keyinchalik ommalashib, Schulcluster (SHulklastar) atamasi bilan atala boshlandi. Buni tashkil etish uchun ilk qadam koordinator sifatida xizmat qiladigan tayanch maktabni tashkil etish, u uchun doimiy murojaat manzili o'sha OTM hisoblanadi. Ushbu OTM esa, o'z navbatida, klaster doirasida multiplikator vazifasini bajaradi. Klaster miqyosida qator ta'lim muassasalari birlashishadi va o'z resurslarini o'zaro bog'lashadi. Ta'lim muassasalari bilan bir qatorda maktabdan tashqari muassasalar (bandlik markazlari, o'quv markazlari va shu kabilar), mahalliy sanoat korxonalari va turli ijtimoiy birlashmalar hamqo'shilishi mumkin. SHu tarzda o'sha hududdagi maktablar o'zaro aloqalari jadallashadi hamda OTM tashkiliy masalalarni kuchaytirmasdan ular bilan aloqani samarali tashkil etishga erishadi. OTM tomonidan uzoq xududda o'tkaziladigan tadbirlar yanada foydaliroq hisoblanadi. Myunxen tibbiyot universiteti tomonidan dastlabki shulklastar 2007 yilning 16-noyabirida Berxtesgadener

Date: 7th March-2026

o'lkasi (Berchtesgadener Land)da 4 ta gimnaziya birlashtirilib tashkil etilgan. Vaqt o'tishi bilan yaqin hududdagi yana 13-maktab hamqo'shilishgan. Keyinchalik 2009-yilning fevral oyida Alto'tting-Traunshayn (Altötting-Traunstein)da, 2010-yil mart oyida Benediktboern (Benediktbeuern)da v.' tashkil etilgan. Ushbu shulklasterni tashkil etishdan ko'zlangan eng asosiy maqsadlar sifatida quyidagilar tilga olingan: "Science and Education" Scientific Journal October-2020 / Volume 1 Issue 7 www.openscience.uz 590 - OTM hamda maktab o'rtasidagi aloqa, kommunikatsiya yaxshilash; - Bo'lajak tibbiyotchi larning maktablarda o'taydigan malakaviy amaliyotini professional tarzda tashkil etish; - OTMda mavjud ARM, zamonaviy AKT va professor-o'qituvchi resurslaridan bevosita foydalana olish imkoniyatiga ega bo'lish (maktablar uchun); - Ish beruvchi va boshqa tashkilotlar bilan ta'lim muassasalarining o'zaro hamkorlik aloqalarini o'rnatish va takomillashtirish, shu orqali bitiruvchilar ixtiyoriga maqsadli va manzilli ish o'rinlarini 'avola etish, ularni ish bilan ta'minlash. Demak, Yevropaning ilm-fan, sanoat taraqqiy etgan davlatlaridan biri bo'lmish Germaniya federativ respublikasi hududlarida tashkil etilib, muvaffaqiyatli faoliyat yuritayotgan, 'atto, «yangi ta'lim islohoti» deya eotirof etilayotgan va kun sari butun nemiszabon mamlakatlarda soni oshayotgan shu kabi shulklasterlar foydali, ta'lim sifatini oshirishga, ta'lim muassasalari hamda hududiy boshqa tashkilotlarning o'zaro hamkorlikda samaraliroq ishlashiga xizmat qilsa, qolaversa, Guliston davlat universiteti pedagog jamoasi shu tarzda, ya'ni pedagogik ta'limda innovatsion klaster asosida faoliyat yuritmoqda.

Klasterli yondashuv asosida "Yuqumli kasalliklar" fanini o'qitishga oid ilmiy izlanishlar ko'plab ilmiy tadqiqotchilar va ta'lim mutaxassislari tomonidan amalga oshirilgan. Bu tadqiqotlar ta'lim metodologiyalarini rivojlantirish, o'quv dasturlarini takomillashtirish, va talabalar uchun samarali o'rganish tajribalarini yaratish maqsadida olib boriladi. Quyida ba'zi taniqli ilmiy izlanishlarni olib borgan tadqiqotchilar va muassasalar keltirilgan:

1. Dr. Richard E. Mayer - *Tadqiqotlar*: Dr. Mayer kognitiv psixologiya va ta'lim texnologiyalari bo'yicha mutaxassis bo'lib, klasterli yondashuvning ta'lim samaradorligi haqida ko'plab tadqiqotlar olib borgan. Uning ishlari, vizual va auditorial materiallarni integratsiya qilish orqali o'rganishni yaxshilashga qaratilgan.

2. Dr. John D. Bransford - *Tadqiqotlar*: Dr. Bransford konstruktivizm va klasterli ta'lim yondashuvlari bo'yicha ko'plab tadqiqotlar olib borgan. Uning "How People Learn" asari ta'limda individualizatsiya va klasterli yondashuvlarning samaradorligini muhokama qiladi.

3. Dr. John Hattie - *Tadqiqotlar*: Dr. Hattie o'rganish samaradorligi va ta'lim metodologiyalarini baholash bo'yicha izlanishlar olib borgan. Uning "Visible Learning" tadqiqoti ta'limda klasterli yondashuv va integratsiya qilingan dars materiallarining ta'sirini o'rganadi.

4. Dr. Susan A. Ambrose - *Tadqiqotlar*: Dr. Ambrose o'rganish va o'qitish metodologiyalarini o'rganadi, shu jumladan, klasterli yondashuv va masala asosidagi ta'lim metodlari bo'yicha tadqiqotlar olib borgan.

Date: 7th March-2026

5. Dr. Michael Fullan - *Tadqiqotlar*: Ta'lim innovatsiyalari va tizimlaridagi o'zgarishlarni tadqiq qilgan Fullan, klasterli yondashuv va integratsiya qilingan ta'lim dasturlarining samaradorligini o'rganishga qaratilgan tadqiqotlar olib borgan.

6. Dr. Kurt Lewin- *Tadqiqotlar*: O'zgarish nazari va ta'limdagi klasterli yondashuvlarni tadqiq qilgan. Lewinning ishlari ta'lim tizimlarida innovatsiyalar va klasterli metodlarning qo'llanilishini o'rganishga yordam beradi.

7. Dr. Patricia Wolfe - *Tadqiqotlar*: Neyro-ta'lim va o'rganish jarayonlari bo'yicha mutaxassis. Uning tadqiqotlari klasterli yondashuv va integratsiya qilingan o'quv dasturlarining neyroloji asoslarini o'rganadi.

8. Dr. Barbara C. G. Popp - *Tadqiqotlar*: Klasterli ta'lim yondashuvlari va o'qitish metodologiyalari bo'yicha tadqiqotlar olib borgan. Poppning ishlari amaliy mashg'ulotlar va simulyatsiyalarning ta'limdagi ahamiyatini ko'rsatadi.

Xorijiy ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, tibbiy ta'lim jarayonida klasterli yondashuvdan foydalanish yuqumli kasalliklar fanini o'qitishda yuqori samaradorlikka erishish imkonini beradi. Rivojlangan mamlakatlar tajribasida klaster modeli nazariy bilim, klinik amaliyot, laborator diagnostika, epidemiologik tahlil va profilaktika choralarini o'zaro integratsiyalashgan holda o'qitishni nazarda tutadi.

Xalqaro amaliyotda, xususan, World Health Organization tavsiyalari asosida infeksiyon nazorat, dalillarga asoslangan tibbiyot va multidissiplinar hamkorlik tamoyillari ustuvor yo'nalish sifatida qaraladi. Shuningdek, Centers for Disease Control and Prevention tomonidan ishlab chiqilgan ta'limiy modellar klinik vaziyatlarni tahlil qilish, muammoli o'qitish (PBL) va simulyatsion mashg'ulotlarni klaster asosida tashkil etishni tavsiya etadi.

Yevropa va Osiyo davlatlari tajribasi shuni ko'rsatadiki, klasterli yondashuv quyidagi natijalarga olib keladi:

- ✓ talabalarda klinik fikrlash va tezkor qaror qabul qilish ko'nikmalarining shakllanishi;
- ✓ nazariya va amaliyot o'rtasidagi uzviy bog'liqlikning ta'minlanishi;
- ✓ epidemiologik vaziyatlarga kompleks yondashuvni rivojlantirish;
- ✓ kasbiy kompetensiyalarni integrativ rivojlantirish.

Shunday qilib, xorijiy tajribalar tahlili klasterli yondashuv yuqumli kasalliklar fanini o'qitishda innovatsion va samarali metodik asos ekanligini tasdiqlaydi. Mazkur yondashuvni milliy tibbiy ta'lim tizimiga moslashtirish bo'lajak shifokorlarning kasbiy tayyorgarligini yangi bosqichga olib chiqadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. World Health Organization. Infection Prevention and Control in Health Care. – Geneva: WHO Press, 2022.
2. Centers for Disease Control and Prevention. Principles of Epidemiology in Public Health Practice. – Atlanta: CDC, 2021.
3. World Federation for Medical Education. Global Standards for Quality Improvement in Medical Education. – Copenhagen, 2020.

Date: 7th March-2026

4. Association for Medical Education in Europe. AMEE Guide No. 99: Curriculum Integration in Medical Education. – Dundee, 2019.
5. Harvard Medical School. Case-Based Learning in Infectious Diseases Education. – Boston, 2018.
6. Johns Hopkins University. Innovative Approaches to Teaching Infectious Diseases. – Baltimore, 2020.
7. European Centre for Disease Prevention and Control. Core Competencies for Infectious Disease Specialists. – Stockholm, 2021.

